

УДК 82.091+82-31:82-995

КАТЕРИНА АНГЕЛОВСЬКА

м. Одеса

djefik7@ukr.net

РОМАНИ ТОМАСА ГАРДІ «ТЕСС ІЗ РОДУ Д'ЕРБЕРВІЛЛІВ» І ПАНАСА МИРНОГО «ПОВІЯ»: ОСОБЛИВОСТІ ХРОНОТОПУ

Стаття присвячена дослідженню своєрідності хронотопу в романних структурах Т. Гарді й Панаса Мирного. Окреслено функції хронотопу в поглибленні і розширенні меж оповіді та визначено єдність часових і просторових ознак, що сприяють художньому втіленню авторського задуму.

Ключові слова: хронотоп, поетикальний аспект, романний жанр, соціально-психологічний роман, стиль, ретроспекції.

Розмірковуючи над проблемами онтологічного характеру, С. Лазарєв слушно зазначає: «...час – фундаментальна категорія, одна з складових системної тріади «матерія – простір – час». Все, що матеріальне, не може не змінюватися: це фундаментальний принцип буття. Матерія не просто змінюється, вона змінюється цілком предметно» [7, 116]. І далі: «...простір і час (процесуальний) – це єдність і боротьба двох протилежних начал – пасивного (простір) і активного (час)» [7, 122]. Вказані філософські категорії функціонують у художніх текстах, поглиблюючи їх специфіку та ідейно-тематичну спрямованість.

Предметом нашої уваги будуть особливості часово-просторових координат в указаних романах, їх функції, ретроспекції та ретроспективні епізоди.

У сюжетно-композиційній структурі романів Т. Гарді й Панаса Мирного важливу роль відіграють образи художнього часу і простору. Цей, за визначенням М. Бахтіна, хронотоп – «суттєвий взаємозв'язок часових і просторових відношень, художньо освоєних в літературі» [1, 235] – конкретно визначає єдність часових і просторових ознак, що сприяють розвитку дії твору, художньому втіленню авторського задуму.

Літературознавці (і наші, і зарубіжні) узагальнили в працях останніх десятиліть значну кількість цінних спостережень над романними формами ХХ століття. І стає цілком очевидно, що хронотоп розширює зв'язки окремої особистості з навколишнім світом, він здатний надати внутрішньої глибини і масш-

табності навіть творам відносно камерного плану.

Багатогранність хронотопу дає можливість досліджувати його з різних ракурсів: історико-літературного, філософського, морального, етнографічного. Саме це підтверджують наукові праці таких дослідників, як Л. Бушлопер, В. Власенко, Г. Гримсдич, М. Грицай, І. Клименко, Л. Отіс, В. Черкаський. Так, Л. Бушлопер, розглядаючи зв'язок категорії часу з життям персонажів Т. Гарді, відзначає: «In Tess of the D'Urbervilles, the inexorable passage of time forms a metronomic bass note against which Hardy juxtaposes the ups and downs of human life» [10, 222]. («У «Тесс із роду д'Ербервіллів» неухильний плин часу створює метрономну ноту, всупереч якій Гарді зіставляє піднесення і падіння людського життя»); «Nor can Tess understand and use time for her own benefit. She cannot see and take advantage of the fact that although time destroys, it also heals» [10, 222]. («Тесс не розуміє як використовувати час для власної вигоди. Вона не помічає і не здобуває користі з істини, що не дивлячись на те, що час убиває, він може і вилікувати»); «By placing human events against a background of unchanging eternity, Hardy shows those events to be ephemeral and far less important than the actors involved in them believe. Hardy achieves this effect by subtly weaving images and symbols of time into the narrative» [10, 222]. («Розташовуючи життєві події на фоні незмінної вічності, Т. Гарді демонструє ефемерність і малозначущість подій, що відбуваються з героями. Гарді досягає

такого ефекту, переплітаючи в оповіді образи і символи часу в єдине ціле»).

Досліджуючи майстерність Т. Гарді в поетикальному аспекті його романів, Г. Гримсдич наголошує: «The weather and even the time of day and their effect on mood are included in his description» [11, 42] («Погода і навіть час доби впливають на настрій героїв, яких описує автор»); «...Hardy is fond of beginning his stories with a road, along which a pedestrian makes his way. Many of the novels and short stories commence in this manner. Another very striking technical device of Hardy's is to begin a chapter with a paragraph relating the state of the country and its changes due to the weather and the time of the year. This method gives a sense of reality and continuity...The third and greatest characteristic of Hardy's treatment of the world of natural things is the implication that the scene is not merely passive, but is an actor in the human drama» [11, 45–47] («...Т. Гарді любить починати свої історії з дороги, по якій йде прохожий. Більшість з його романів і коротких історій починаються саме так. Другий надзвичайно вражаючий технічний прийом Т. Гарді – це починати розділ з параграфа, в якому йдеться про становище в країні та змінах, що відбуваються завдяки погоді й порі року. Такий метод передає відчуття реальності й безперервності... Третя особливість Т. Гарді – це підтекст, місце дії не пасивне, воно є діючим образом у драмі»); «But an artist of Hardy's power not only absorbs minute details and changes in the world around him» [11, 41] («Художній метод Т. Гарді відображати поля, ліси, долини полягає в накопиченні миттєвих, але значних деталей»).

Л. Отіс у статті «Фізіологічний рівень пам'яті: історія, тіла і тексти в «Тесс із роду д'Ербервіллів»» простежує значний вплив на світоглядні позиції Т. Гарді теорій таких мислителів, як Е. Геккеля, Ч. Дарвіна, О. Конте, Ж. Б. Ламарка, Г. Мілле, Г. Спенсера, О. Хакслі. Дійсно, критики постійно дискутують про те, чи трактує Т. Гарді спадковість та еволюцію песимістично чи оптимістично. Виявляється, що письменник дотримується системи поглядів проміжної між оптимізмом і песимізмом, за якої світ можна зробити кращим, доклавши зусиль. Митець стверджує: «The past is always

present but never quite accessible; it remains just out of reach» [13, 14] («Минуле – це завжди сьогодні, тільки інколи не зовсім зрозуміле; або знаходиться в зоні недосяжності»).

Деякі судження про часово-просторові координати в романі Панаса Мирного «Повія» знаходимо в українському літературознавстві. Так, наприклад, М. Грицай у книзі «Панас Мирний. Нарис життя і творчості» переконливо доводить наявність ретроспекцій у романі «Повія» та вказує на їх функції: «Панас Мирний у великих епічних полотнах часто вдавався до екскурсів у біографію героїв, до якихось важливих подій. Це сприяло глибшому проникненню в ідейну сутність образу чи події, робило твір масштабнішим» [3, 134].

На подібному аспекті наголошують В. Власенко та І. Клименко в навчальному посібнику «Художня майстерність Панаса Мирного»: «Весь розділ про життя Мар'ї постає як самостійна новела, яка подається у формі оповіді від першої особи. Розділ сприймається як ретроспекція, повернення в історії кріпачки Мар'ї, а нині «вільної» наймички. Подібну літературну паралель можна спостерігати і в романі Нечуя-Левицького «Бурлачка», де образ Мар'ї також відтіняє Василю, посилює трагедію бурлачки» [2, 122].

Цілком очевидно, що в кожного великого митця своє розуміння художнього часу і простору, своє тлумачення цих проблем. І тільки твори письменника можуть показати, якою мірою кожна з проблем допомагає художнику в осмисленні навколишньої дійсності. Просторово-часові уявлення, – відзначає Б. Мейлах, – зберігаючи свою об'єктивну основу, стають не лише засобом передачі думок, почуттів і переживань героїв і автора, але й служать образному узагальненню найскладніших процесів дійсності» [8, 8].

Можна сказати, що просторово-часовий діапазон романів Т. Гарді «Тесс із роду д'Ербервіллів» і Панаса Мирного «Повія» має камерний характер. Їх твори охоплюють незначний проміжок часу (приблизно 3–4 роки).

Дослідження романного жанру вказаних авторів у плані просторово-часових відношень дозволяє не тільки внести деякі уточнення і доповнення в тлумачення їх творів, але й більш глибоко простежити (до певної

міри) еволюцію авторських художніх систем, виявити принципові основи у всьому динамізмі й русі.

Доречно звернутися до перших рядків роману «Тесс із роду д'Ербервіллів», щоб переконатися, що персонажі потрапляють у атмосферу особливого виміру часу, коли історія й сьогодення діалектично взаємозв'язані, доповнюють одна одну. Перевізник Джек Дарбейфілд випадково дізнається від священика Трінгхема про своє походження від давньої рицарської сім'ї д'Ербервіллів. Зустрілися вони під час руху по дорозі у вечірній час, що асоціюється з занепадом рицарського роду. Залежність героїв від руху часу вперед настільки невблаганна, що не дозволяє їм звільнитись від його залізних обіймів ні на хвилину (спостерігаємо за способом мислення і вчинків персонажів): «The church clock struck, when suddenly the student said that he must leave – he had been forgetting himself – he had to join his companions» [12, 24]. («Пробив церковний годинник, і студент раптово заявив, що йому необхідно піти... він зовсім забув...він повинен наздогнати своїх супутників...»); «She might have stayed even later, but the incident of her father's odd appearance and manner returned upon the girl's mind to make her anxious» [12, 25]. («Можливо, залишилася б вона на леваді і довше, якби раптом з тривогою не згадала про дивну поведінку батька»); «He do want to get up his strength for his journey tomorrow with that load of beehives, which must be delivered, family or no. He'll have to start shortly after twelve tonight, as the distance is so long» [12, 28] («Хоче набратися сил (батько – А. К.), тому що завтра він повинен відвезти ці вулики, – бо хоч ми й маємо знатну родословну, а це необхідно зробити. Йому прийдеться виїхати відразу ж після опівночі – дорога далека»).

Подібні типологічні часово-просторові відношення помічаємо і в романі Панаса Мирного «Повія»: «Пройшов ще тиждень. День за днем і ніч за ніччю полізли...все далі та далі односячи минуше страховище. Воно ще, правда, стояло над нею, заглядало їй у вічі своїми мертвими очима...» [9, 27]; «Час, як безногий чоловік, лізе, туга та горе гадюкою в'ється біля серця, безодрадни думки обіймають голову» [9, 39]; «Осінь була дощова: від

другої пречистої як почалися дощі, та день у день лили – до самого Пилипа... ні пройти ні проїхати» [9, 7].

Обставини і час ніби примушують персонажів зайняти відповідне місце (статус) у повсякденному житті. Час владно вривається в сюжети романів і керує ними, стає, по суті, головним характерологічним засобом аналізу стану персонажів у складних колізіях буття. Часові й просторові грані в обох романах надзвичайно ущільнені, і в цьому їх своєрідність. Але, стискуючи до певних меж реальний час, письменники одночасно максимально розширюють умовний час. «В результаті руху цих двох часових форм у протилежних напрямках, – відзначає І. Кузьмичов, – виникає естетичний ефект епічної протяжності» [6, 321].

У соціально-психологічних романах обох митців осмислюються екзистенційні проблеми: добро і зло, життя і смерть, гуманізм і насильство. Виступаючи в найбільш конкретних проявах, вони набувають узагальненого звучання, піднімаються до рівня філософських категорій [4, 175]. Тому-то хронотоп слугує підвищенню ефективності сприйняття тексту, а тим самим підсилює вплив твору на читача.

Отже, у романах час неодмінно співвідноситься з часом героя та історичним, яким вимірюється життя суспільства, і епічним, якому, врешті-решт, підкоряються і долі особистості, і життя суспільства. Тут заслуговують на увагу такі трагічні випадки з аналізованих романів: Притика під час завірюхи і великого морозу замерзає в дорозі («Повія»), після цієї події кардинально змінюються долі його дружини Пріськи та доньки Христі; під час нічної поїздки в дорозі трагічно гине кінь Тесс і ця прикра подія вносить суттєві зміни в її життя («Тесс із роду д'Ербервіллів»). Конкретні драматичні епізоди підкреслюють своєрідність романів. Щоб відчутти себе в історичному часі, необхідно хоч на якийсь момент відійти від суєтності побуту в світ надособистісних цінностей, у час епічний. «Тонкий виразний крик дочки зливався з охриплим лементом матері» [9, 20] або «Вони ждали, охоплені чорним відчаєм, і чекання здавалося нескінченним» [9, 48] – це і є символи епічного світу. Час у ньому уповільнений і не вимірюється особистісно значущими, нехай і вирішальними

хвилинами. В епічному світі існує єдина міра – життя. Тому світ у романах Т. Гарді і Панаса Мирного – природна і прекрасна форма життя, але не без драматичних і трагічних колізій.

Своєрідність категорії часу в обох романах полягає в тому, що він ніколи не буває обмежений національними рамками, а завжди передбачає міжнародні аспекти. В душі традицій української й англійської класичних літератур обидва митці філософськи й художньо осмислюють актуальні соціальні проблеми сучасного селянства, розмірковують над долею рідної країни.

У художньому часі в Т. Гарді й Панаса Мирного є свій темп і ритм (у романі Т. Гарді переважає романтизація відображених подій і вчинків героїв, а в Панаса Мирного – реалістично-етнографічна стихія). Невід'ємним компонентом цього ритму прози є історичний час, відповідним чином осмислений письменниками. Отже, категорія часу в обох романах зв'язана з самою суттю їх творчості, з їх філософськими поглядами, з їх ідіостилем.

Ретроспективні авторські відступи в аналізованих романах (Т. Гарді частіше їх використовує у структурі своїх творів) виконують функцію прискорення дії або ретардації (найчастіше вони розширюють і поглиблюють біографію персонажа): «In those early days she had been much loved by others of her own sex and age, and had used to be seen about the village as one of three – all nearly of the same year – walking home from school side by side; Tess the middle one – in a pink print pinafore...» [12, 44] («В дитинстві її (Тесс – А. К.) дуже любили подруги і ровесники, і в селі, коли вона поверталася додому зі школи, її завжди бачили з двома подругами, – всі троє були майже однолітки; Тесс звичайно йшла посередині – в розовому...ситцевому фартусі...»). Або: «Григорій Петрович Проценко, бідного чиновника син, скінчивши школу, незабаром поступив на службу. Десятий рік тому пішов, як батько вирядив його з двору у город з письмом до знайомого товариша по службі та з невеличким збіжжячком, яке спроможилась надбати йому його старенька мати. Тоді саме хлопцеві пішов сімнадцятий рік. То був час раннього ранку після хмурої ночі; час великих надій, великого ждан-

ня...» [9, 226–227]. Вони насичують твір різноманітними подіями, тримають читача в постійній психологічній напрузі, подають важливі факти й відомості, необхідні для втілення авторського задуму.

У структурі обох романів помічаємо монологічні ретроспекції, що слугують суттєвим засобом розкриття внутрішнього світу персонажів, відтворення їх душевного стану, ставлення до тих чи інших подій чи явищ. Наведемо приклади: «I have been hoping, longing, praying, to make you happy! I have thought what joy it will be to do it, what an unworthy wife I shall be if I do not!» [12, 243] («Я сподівалася, мріяла, молилась про те, щоб зробити тебе щасливим! Я мріяла про те, яка радість для мене дати тобі щастя і якою недостойною дружиною буду я, якщо це мені не вдасться!); «Ми були кріпаки. Нас небагато було: батько, мати та я – от і вся сім'я. Жили ми в Яківцях – село таке. Ти не дивись, що я тепер така стала – постаріла, понікчемніла; а замолоду була красива, швидка, весела... Коли се приходять до нас дідич з двору: «Тобі, Явдоху, наказ: перебиратись з дочкою у двір... Господи! що ми тоді з матір'ю поплакали та попокліяли свою долю! А люди в один голос: оце ж пропала Мар'я!.. Не дай, господи, повісять або утоплять; а жити ж то так хочеться!..» [9, 198–199]. Отже, у більш стислих монологічних ретроспекціях Т. Гарді заглиблюється в сферу внутрішніх переживань персонажів, а Панас Мирний віддає перевагу більш розлогим монологічним ретроспекціям, досягаючи при цьому аналогічного ефекту.

Автори аналізованих романів часто використовують ретроспективні діалоги, що сприяють посиленню експресивності й емоційності тексту і виступають ефективним засобом характеротворення. Показовими в цьому аспекті є діалоги Христі з матір'ю, Загнибиди з дружиною, Грицька з Пріською, Тесс з Енджелом, Тесс з Алеком та ін. Наведемо переконливі зразки: « – Де се ти взяла ці гроші? – прикро дивлячись на дочку, спитала вона Христі.

– Хазяїн дав. – І Христя розказала, як то було.

– Ти – брешеш! – суворо grimнула вона і ще прикріше подивилася дочці у вічі, неначе

хотіла подивитися їй у душу. Христя змінилася у лиці. Що ж це – і мати не вірить!..

– Це знаєш скільки? – пита Пріська?

– А почім я знаю! – відказує неспокійно Христя.

– П'ятдесят рублів... Де ти взяла? – пристає мати. Христя заплакала» [9, 148–149].

Цей діалог відтворює тяжку сцену розмови Христі з матір'ю з приводу п'ятдесяти карбованців, які пізніше стануть роковими для долі обох.

Можна пригадати аналогічну драматичну сцену і відповідний діалог з роману Т. Гарді, коли поліція прийшла заарештувати Тесс за скоєний злочин: «What is it, Angel?» she said, starting up. «Have they come for me?»

«Yes, dearest,» he said. «They have come».

«It is as it should be,» she murmured [12, 414].

(« – Що трапилось Енджел? – спитала вона, встаючи. – Вони прийшли за мною.

– Так, – кохана – сказав він. Прийшли.

– Так і повинно бути, – прошепотіла вона»). Або: «I waited and waited for you,» she went on, her tones suddenly resuming their old fluty pathos. «But you did not come! And I wrote to you, and you did not come!» [12, 396]. («Я тебе чекала! Так чекала! – говорила вона, і голос її знову звучав мелодійно і сумно, як в минулі часи. – Але ти не повертався. Я тобі написала, але ти не приїхав!»)

Відчуття повнокровного художнього буття в романах Панаса Мирного і Т. Гарді досягається не лише відображенням розмаїтості життя, а й різноманітністю форм та інтонації – від ліризму і м'якого гумору до патетики й справжнього драматизму. При уважному вивченні систем художніх прийомів обох прозаїків помічаємо, що вони активно використовували (і в будові сюжетних колізій, і в гострому діалозі, і в характері поведінки героїнь, динаміці їх почуттів і думок) драматичні за своєю суттю форми узагальнень [5, 13].

Важливе місце в характеротворенні обох романів займають ретроспективні портретні описи героїв. Прикладом може бути портрет Алека д'Ербервілля «He had an almost swarthy complexion, with full lips, badly moulded, though red and smooth, above which was a well-groomed black moustache with curled points, though his age could not be more than three-or

four-and-twenty. Despite the touches of barbarism in his contours, there was a singular force in the gentleman's face, and in his bold rolling eye» [12, 47]. («Він був смуглявим, з повними губами, погано окресленими, але червоними і м'якими, над верхньою губою темніли чорні...вуса, хоч він був, не старший двадцяти трьох – двадцяти чотирьох років. Не дивлячись на грубувату зовнішність, в обличчі джентльмена, в його зухвалих, неспокійних очах була своєрідна сила»); місіс д'Ербервілл «...was the owner and mistress of the estate, a white-haired woman of not more than sixty, or even less, wearing a large cap. She had the mobile face frequent in those whose sight has decayed by stages» [12, 67]. («...сиділа господарка і господиня маєтку – сива жінка років шістдесяти, не більше. У неї було рухливе обличчя людини, в якій зір поступово погіршувався»); Загнибіди – «очі його світилися, як у kota, руки тремтіли; він увесь трусився, мов у лихоманці...холодний і слизький» [9, 117], Загнибідихи – «...сиділа проти його. На її зблідлому лиці ще видні були сліди сліз; почерво-нілими очима дивилася вона на його; туга, скорбота та несамовита мука світилися ними...» [9, 121], Христі – «невисокого росту, круглолиця, чорнява, наряджена у чорне оксамитне плаття, котре так ішлося до її білого, як сніг, тіла, вона, наче лілія серед пучка квіток, виділялася серед своїх товаришок» [9, 335], Колісника – «...голос дзвінкий та гудючий, такий і на зріст високий та бравий. Тільки наряджений інакше. То було у довгій суконній каптаніні, а тепер у короткополому сертуку, штани не сині китаєві в чоботях, а рябі якісь на випуск, чобітки невеличкі, скрипучі, сорочка була з воротничками, на шії золотий ланцюг від дзигарів теліпається, на руках золоті персні дорогими камінцями грають» [9, 333] тощо.

Конкретні ретроспективні портретні описи акцентують увагу читачів на статичних моментах життя персонажів (Алек д'Ербервілл і його мати), Колісника, Христі або рухливих станах – Загнибіди, Загнибідихи, відтворюючи важливий епізод їх психологічних переживань.

Події в романах обох прозаїків надзвичайно сконденсовані. Сюжет розвивається динамічно, багатопланово (в романі «Повія»)

і дещо камерно в романі «Тесс із роду д'Ербервіллів». Долі персонажів показані в складних соціальних і моральних умовах тогочасної дійсності. Хронотоп поглиблює і розширює межі оповіді та характеризує і детермінує вчинки персонажів. Відбувається своєрідний синтез простору і часу з соціальними обставинами, що сприяють відтворенню конкретно-історичної ситуації.

Список використаних джерел

1. Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики / М. М. Бахтин. – М. : Художественная литература, 1975. — 504 с.
2. Власенко В., Клименко І. Художня майстерність Панаса Мирного / В.Власенко, І. Клименко. — Дніпропетровськ : ДДУ, 1974. — 175 с.
3. Грицай М. С. Панас Мирний: Нарис життя і творчості / М. С. Грицай. — К. : Дніпро, 1986. — 191 с.
4. Гуменний М. Поетика романного жанру Олеса Гончара: проблеми типологій : [моногр.] / Микола Гуменний. — К. : Акцент, 2005. — 240 с.
5. Гуменний М. Х. Проблеми історико-типологічного дослідження художніх творів : [навчальний

посібник] / М. Х. Гуменний. — Херсон : Темп, 1998. — 53 с.

6. Кузьмичов И. Герой и народ / И. Кузьмичов. — М. : Современник, 1973. — 335 с.
7. Лазарев С. С. Онтология точности и прогностичности / С. С. Лазарев // Вопросы философии. — 2004. — № 1. — 116 с.
8. Мейлах Б. Проблема ритма, пространства и времени в комплексном изучении творчества / Б. Мейлах // Ритм, пространство и время в литературе и искусстве. — Л. : Наука, 1974. — 298 с.
9. Мирний Панас. Твори : в 3 т. / Панас Мирний. — К. : Дніпро, 1976. — Т. 3. — 512 с.
10. Bushloper Lida. Hardy's Tess of the D'Urbervilles / Lida Bushloper. — Washington : Summer, 1994. — Vol. 52. — No. 4. — P. 222—225.
11. Grimsditch Herbert B. Character and environment in the novels of T. Hardy / Herbert B. Grimsditch. — N. Y. : Russell, 1962. — 189 p.
12. Hardy Thomas. Tess of the d'Urbervilles / T. Hardy. — Moscow : Foreign Languages Publishing House, 1950. — 415 с.
13. Otis Laura. Organic Memory: History, Bodies and Texts in Tess of the d'Urbervilles / Laura Otis // Nineteenth Century Studies, 1994. — P. 1—22.

KATERYNA ANGELOVSKA

Odesa

«THE NOVELS BY T. HARDY «TESS OF THE D'URBERVILLES» AND «LOOSE» BY PANAS MYRNYI: THE PECULIARITIES OF CHRONOSCOPE»

The article is devoted to the study of the peculiarities of chronoscope in the novel structures of T. Hardy and Panas Myrnyi. We pointed out the functions of the chronoscope in deepening and widening the boundaries of the narrative and we also found out the unity of temporal and spatial attributes that contribute to the artistic embodiment of the author's intention.

Key words: chronoscope, poetical aspect, novel genre, socio-psychological novel, style, retrospections.

ЕКАТЕРИНА АНГЕЛОВСКАЯ

г. Одесса

«РОМАНЫ ТОМАСА ГАРДИ «ТЭСС ИЗ РОДА Д'ЭРБЕРВИЛЛЕЙ» И ПАНАСА МИРНОГО «ГУЛЯЩАЯ»: ОСОБЕННОСТИ ХРОНОТОПА»

Статья посвящена исследованию особенностей хронотопа в романых структурах Т. Гарди и Панаса Мирного. Определены функции хронотопа в углублении и расширении границ повествования и определено единство временных и пространственных признаков, способствующих художественному воплощению авторского замысла.

Ключевые слова: хронотоп, поэтикальный аспект, романый жанр, социально-психологический роман, стиль, ретроспекции.

Стаття надійшла до редколегії 01.10.2017